

Kuidas elad, Soomaa?

Roheliste Rattaretk väntab tundmatuse piiril

Kui tosina aasta eest rattaretkede traditsioon fosforiidisõja ajal alguse sai, polnud enamik eestlasi Soomast veel midagi kuulnud. Sellenimeline rahvuspark loodi ju viis aastat hiljem, 1993. aastal.

Vaevalt et Lahemaa mõistegi enne rahvuspargi loomist laiemalt levinud oli, ent nüüd on pea kolm aastakümnet olnud aega selle nimetusega harjuda ja pole vist eestlast, kellele see võõrana tundub. Soomaa mõiste on aga endiselt võõras. Rattaretkele eelnenuid paari kuu jooksul tuli mul pea iga päev kellelegi seletada, kus selline maa asub. Et ikka Eestis, Pärnu- ja Viljandimaa piiril.

SOOMAA KÜLADE öitseaeg oli esimese Eesti vabariigi aegu. Hea ettekujutuse tollasest elust saab Albert Kivikase romaanist "Karuskose". Kolhooside ajastul teadagi tühjenesid ajapikku

metsakülade kõikjal Eestis. Nii juhtus see ka Soomaal ja tekkinud tühermaale polnud tavainimesel suurt asja. Nüüd, uue vabariigi ajal, püütakse Soomaale taas elu sisse puhuda. Ja miks ei võiks see õnnestuda?

Möödunud aastasel rattaretkel külastasime Elistvere loomaparki. Meenuvad Tabivere vallavanema sõnad, et enne oli see lihtsalt üks koht, võsa kahel pool teed, nüüd on jälle mõis. Sama assotsiatsioon (lihtsalt üks koht, võsa kahel pool teed) tekkis mul Tipu külast läbi sõites, olles eelnevalt Kõpu vallavanemalt kuulnud sinna looduskoolituskeskuse rajamise ideest. Usun, et varsti on Tipu sama tuntud ja külastatav paik kui Elistvere praegu. Tõramaal on juba tühermaast keskus tehtud.

EUROSTIILIS hoone keset vesist loodust paneb küll esialgu jahmata, aga seda paremini sobib siin Eurovisiooni lauluvõistluse ülekanne jälgida. Kui tükike eurokultuuri on siia juba

puudenud, küllap siis sobib juurdegi pudistada. Ning ei maksa unustada, et siitsamast kõrvalt algab koprarada. See on juba loom, keda euro peab haruldasiks.

Omal ajal viisid siitkandi mehed Köler ja Saar Soomaal idanenuid kultuuri Euroopasse. Kui Köler siin poisikesena ringi jooksis, polnud veel jalgratastki leiutatud. Aga maalikunst oli ja Soomaal võrsunud poisist sai Eesti rahvusliku maalikunsti rajaja. Ei ole suurteks tegudeks vaja kasvada Pariisis või Tallinnas, ega ka mitte metsakülade tühjendanud kolhoosikeskustes. Ehk toob selle töö mõistmine ajapikku inimesed tagasi ka Soomaa külladesse. Täna rattaretkel saame aga tajuda Soomaad sellisena, nagu ta on praegu, saame võrrelda seda omapäraselt piirkonda nendega, mida oleme külastanud kümnel eelnenud korral ja küllap jõuame tõdemuseni, et meie tilluke Eesti on siiski piisavalt suur, et üllatada meid igal sammul, igal uuel rattaretkel.

Peep Veedla

RATTARETKE "KUIDAS ELAD, SOOMAA?" PROGRAMM

Reede, 12. mai

Olustveres
10.00 - 13.00 mandaat
11.45 esineb tsirkus KOLLOM Võhmast
12.45 Retke avamine, tervitussõnad:
* Olustvere Kõrgema Põllumajanduskooli direktor/vallavolikogu esimees Arnold Pastak
* Soomaa Rahvuspargi direktor Meelis Suurkask
* Eesti Rohelise Liikumise aseesimees Valdur Lahtvee
* keskkonnaminister Heiki Kranich

Kurgjal, C.R. Jakobsoni talumuuseumis
16.00 * C.R. Jakobsoni elu ja töö tutvustus - muuseumi direktor Heldur Hiis
* esineb tantsustrupp Wendre
* puhvet talumuuseumi toodanguga

Hüpassaases
Alates 19.00 õhtusöök
21.00 esinevad Suure-Jaani segakoor Ilmatar ja Suure-

Jaani puhkpilliorkester.
Paigutatvustus.
22.00 simman ansambliga Justament

Laupäev, 13. mai

Hüpassaases
Alates 7.00 hommikusöök 9.00 start

Lubjassaases
11.00 Johann Köleri elu ja töö tutvustus
Paikkonna geoloogilistest iseärasustest

Saarisool
16.00 * Navesti jõe ületamine kanuude ja haabjatega
* Ühepuulootsikute valmistamise teoreetiline ja praktiline õppus vanameister Jüri Lükki või Jaan Rohumaa juhendamisel

Tõramaal
Alates 18.00 õhtusöök
20.00 * Soomaa loodusest, kultuurist ja arenguperspektiividest räägib rahvuspargi direktor Meelis Suurkask

* Diskussioon teemal: Kaitsealad - piirangud või võimalused
21.00 Eurovisiooni lauluvõistluse otseülekanne suurel ekraanil
22.00 Simman ansambliga Meie Mees

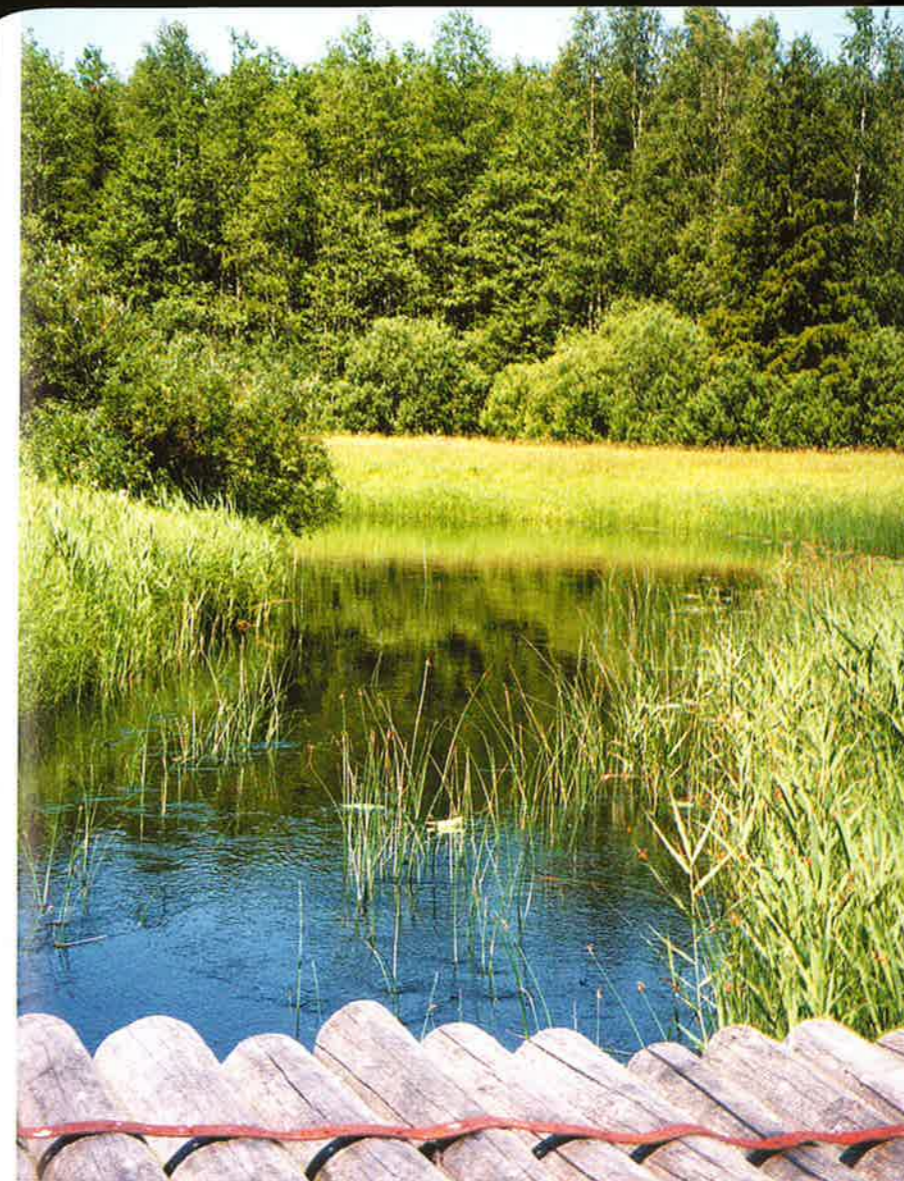
Pühapäev, 14. mai

Tõramaal
Alates 7.00 hommikusöök 9.00 start

Tipu külas
10.00 Tipule looduskoolituskeskuse rajamise plaanidest ja küla ajalooost räägib Kõpu valla-vanem Tõnu Kiviloo

Kõpus
12.00 Baltic Cup meistrivõistlused mägijalgrataste krossis. Võimalus osaleda erinevates jõukatsumistes

Lõhavere linnamäel
16.30 Kontsert. Kirile Loo
17.15 Rattaretkel lõpetamine

Mulgi Heinamaa

Soomaal on viis aastaaega

Soomaast räägitakse tavapäraselt seoses kevadiste üleujutustega, kuid see sajandiku Eesti suurune maalapp on võluv suvelgi. Ning üllatavalt mitmekesine.

Siin võib leida kodusoometsi ja luiteid, Sillavalla ja Mulgi Heinamaa. Viimastel aastatel on rahvuspargi töötajad ja sõbrad siia hoogsalt rajanud laudteid, matkaonne ning laagriplatse.

AMMU ENNE, kui Teodor Lippmaa paikkonna Soomaaks nimetas, kõneles kohalik rahvas, et siin on viis aastaaega. Lisaks neljale tavapärasele ka suurveeaeg. Ent tuleks lisada veel kuues - südasuvine parmupaus. Parmud on siin tõesti suured, kollased ja jõulised. Kui ühe säherduse kiskja oma säärel puruks lööd, pritsib verd kui Tartu tapamajas.

Lemmjõe luhal Oksal aeti möödunud aasta märtsis püsti vaatetorn, mis on pärit Vene sõjaväe aegadest, ent kenasti korda tehtud. 20 meetri kõrguselt paistab lääne poolt kätte Kuresoo rabarinnak, idakaarest aga Vastemõisa mobiilimast. Torn kõrgustes pesitsevate pääsukeste jaoks on parmud jumala kingitus. Kingitusena pole aga tulnud kätte luht. Siin tuleb igal aastal heina niita, ja rahvast, kes seda tarbe pärast teeks, pole võtta. Kogu Soomaa rahvuspargis elab vaid sadakond inimest. Kui kogu Eesti oleks sama tihedalt asustatud nagu Soomaa, mahuks meid siia riiki kümme tuhat - üks Keila linna jagu rahvast. Rah-

vuspark suudab igal aastal niita 200 hektarit, luhtasid on aga kümme korda enam.

MULGI HEINAMAA on Soomaa suurim ja kuulsaim luht. Siin pole niitnud mulk, vaid nimi tulnud rohkonna käest, kes muudkui "mulk-mulk" teeb. Siinne rahvas on üldse olnud looduskeeletundlik. Sellest annavad tunnistust paigad nagu Ruunaraibe ja Miili-augu luited, Põlendmaa, Kuusekäära, Kikepera, Meiekoose, Pöörikaariku. Kõik tõsielust külge jäänud nimed.

Mulgi Heinamaal õitseb haruldane orhidee kahkjäs sõrmkäpp ja Raudna jõe kohal lendleb hulganisti haruldasi küile vesineitsikuid. Vesi on rabaveena pruunikas ja puhast. Selle niidu niitmise peale käib lausa väike võistlus - on auasjaks imekaunist paika alles hoida. Au teadagi püsti ei hoiata, ja nii makstakse hektari niitmise eest sadakond krooni.

Soomaa rahvuspargi töötajad ütlevad, et Soomaad kas armastad jäägitult või ei meeldi see sulle üldse. Soomaa on oma jäägitud sõbrad koondanud seltsi, mis igal aastal talgukorras küll tammesid võsast puhastab, küll kahe kämbla laiuseid planke metsa tassib, et õpperadu pikendada.

Kellele Soomaa üldse ei meeldi, see on siit midagi kaasa saanud. Vahel leiavad uue peremehe prügikastid, mis parasjagu auto pakiruumi ära mahuvad. Ka kemmergute prill-laudu pole paljuks peetud endaga ühes võtta. Teabetahvlitele riputatud kaartidest rääkimata. Plaanis on ehitada üks tavapärase heinakuüün, kus ka matkajad puhata saaksid, ja Tipu külla platvorm, kust uudistajad suurveet vaadata võiksid, kartmata, et see neid endid ära viib.

Pikanäpumeeste kõrval ongi suurvesi tegija, kes endaga ühes viib nii laagriplatse kui niidetud, ent koristamata heina.

ENT RIPPSILDU, neid Soomaa talukultuuri hämmastavaid tunnistajaid, pole siiski vesi endaga kaasa viinud. Tipu külas Lätis on üks markantsemaid, mis algab ühe talu hoovilt ja viib teise talu tagamaale. Taludevahelise asjaajamise hõlbustamiseks need sillad kunagi rajatigi. Ajal, mil suure maaga sai ühendust vaid talveteede tules. Läti rippisild ripub Halliste jõe kohal siiani - üksildaselt ja kurvalt, teerada otsas rohtunud. Vaid perekoope, peab silda omaks ega jätta haukumist enne, kui kontvõõrad sellelt maas ja kõrge luhaheina vahele kadunud.

Ruunaraibe luited on kui ime siin muidu soises ja lodumetsalises paikkonnas. Tahtmatult otsib silm mereranda või olgu siis järvesilma, mis tavapäraselt Eesti luidetega külgneb. Meri oli, aga ära läks. Kümme tuhat aastat tagasi.

Tiit Kändler